

Växter

I HÄLSINGLAND OCH GÄSTRIKLAND

Nr 2 2015 Årg. 33

Växter i Hälsingland och Gästrikland (VÄX) ges ut av Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS), lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen (SBF). VÄX kommer ut med ett vårnummer, ett sommarnummer och två höstnummer.

Du blir medlem i GÄBS och erhåller VÄX genom att betala in årsavgiften på GÄBS bankgiro 797-3886. Årsavgiften är 150 kr. I denna avgift ingår medlemskap i SBF.

För familjemedlemskap är årsavgiften 25 kr (inkluderar ej VÄX).

SBF:s årsavgift är 340 kr, inkluderande prenumeration på SBT. Plusgiro 48 79 11-0.

Adressändringar och medlemsregistrering; Birgitta Wannberg Skindravägen 15, 822 91 Alfta. 0271/100 51. birgitta@particleoptics.se

Önskemål och bidrag i alla former för kommande VÄX mottages tacksamt av redaktionen:

Tomas Troschke, Bygränsvägen 10H, 806 49 Gävle, 026/16 62 78, tomas.troschke@telia.com

Anders Delin, Kulgatan 40, 811 71 Järbo, 0290/700 87, andersdelin8@gmail.com

GÄBS styrelse 2015

Ordförande.	Anders Delin	adress enligt ovan		
Vice ordf.	Maj Johansson	Bäckan 682	820 46 Ramsjö	0651/930 21
Sekreterare	Björn Wannberg	Skindravägen 15	822 91 Alfta	0271/100 51
Kassör	Birgitta Wannberg	Skindravägen 15	822 91 Alfta	0271/100 51
Ledamot	Ann-Christin Jäderholm	Grönviken	820 76 Jättendal	0652/161 81
	Magnus Bergström	Södertorp 9236	762 91 Rimbo	070/209 42 00
	Stefan Olander	Söderomsjön 340	828 95 Viksjöfors	070/569 26 90
	Alf Pallin	Tygsta 645	826 95 Trönödal	
Suppleant	Ove Lennström	Brunnsgatan 59D	802 52 Gävle	026/62 34 75
Suppleant	Barbro Risberg	Hagmarksgatan 44	813 33 Hofors	0290/76 58 20

Valberedning: Inga-Greta Andersson (sammankallande). 026-27 38 02

andersson.ingagreta@gmail.com och Berit Berglund 026-514278 bemitma@gmail.com.

GÄBS bildades i Gävle den 7 februari 1982. Sällskapets syften är:

1. Att sammanföra människor, som är intresserade av botanik i allmänhet eller någon av botanikens många specialgrenar, och verka för spridandet av kunskaper inom dessa områden.
2. Att utforska floran i Gävleborgs län.
3. Att verka för skydd och vård av hotade växter och växtsamhällen i länet.

I Hälsingland bedrivs projektet "Hälsinglands flora" med Anders Delin som ledare och Ann-Christin Jäderholm som rapportmottagare för hotade arter. I Gästrikland pågår projektet "Gästriklands flora" med Peter Ståhl som ledare och Ove Lennström som rapportmottagare för hotade arter.

GÄBS har 247 medlemmar och 19 familjemedlemmar (2015).

GÄBS hemsidesadress är: <http://www.sbf.c.se/GABS/>

Webmaster är Magnus Bergström, snjuftjutis@gmail.com

Omslagsbild: Vita skogsnycklar, Grängsjö, Enånger. Foto: Alf Pallin

Naturens egna idéer – om handnycklar

Dactylorhiza

Anders Delin

Biologisk mångfald är ett trevligt begrepp. Det tolkas på många sätt, oftast som ett mått på hur vi lyckas vårda vår natur, där arterna är grundelementen som behöver kännas till.

Trots Linnés ambitioner krävs dock inte av oss att vi alltid kan etikettera och sortera in allt vi ser eller sniffar oss fram till. Biologisk mångfald kan också vara naturens egensinniga nyckfullhet och rikedom, som ofta och på många ställen ställer oss överraskade och svarslösa. Det är då det blir riktigt intressant.

Inför handnycklar *Dactylorhiza* blir vi ofta svarslösa. Detta släkte innehåller många arter och mindre taxonomiska enheter, som saknar nektar och vars livsprincip är att luras. En blomma med avvikande färg lurar till sig pollinatörer därför att den är avvikande. De blommor som har en mer normal färgteckning drar inte till sig lika många pollinatörer, därför att pollinatörerna småningom lär sig att de saknar nektar (Gigord et al. 2001). Avvikande utseende gynnas.

Den som vill försöka lära sig att känna igen och sätta riktiga namn på åtminstone en del av *Dactylorhiza*-arterna bör läsa några av de många skrifterna av Mikael Hedrén, t.ex. i Svensk Botanisk Tidskrift 99:70-93, 2005. Tyvärr är det dock så, att en mer precis artbestämning i många fall nuförtiden måste grunda sig på undersökning med laboratoriemetoder som vi själva inte har tillgång till.

Det är också så, att vissa populationer aldrig kommer att beskrivas som självständiga taxa med allmängiltiga vetenskapliga namn, utan får gå under lokalbeteckning, typ ”Knupbodsnycklar”, ett namn som Mikael H. har använt.

En beskrivning av några populationer som Mikael Hedrén besökte i Gästrikland och Hälsingland finns i Delin (2002), som också innehåller en hel del foton.

I de landskapsfloror vi arbetar med presenteras huvuddragen inom handnyckelsläktet, men det finns ett antal märkligt avvikande exemplar eller grupper av exemplar, som är svåra att hantera inom dessa ramar. Den vanliga uppdelningen, under rubriker med vetenskapliga och svenska namn, som syftar till att representera enhetliga grupper, räcker inte för *Dactylorhiza*. Om alla ska vara med måste en del av dem presenteras separat.

Lyckligtvis har både kameror och datsystem utvecklats så att detta går att genomföra. Det skulle bli för mycket att trycka alla foton i en bok, men vi kan presentera dem på nätet.

Fotografera hela variationen – även de udda

Den som är intresserad av *Dactylorhiza* – jungfru Marie nycklar, skogsnycklar, ängsnycklar, mossnycklar, sumpnycklar, blodnycklar m.fl. – kan fotografera

*Skogsnycklar, Grängsjö, Enånger.
Foto: Alf Palin*

Vita nycklar, Storkällmyran, Trönö. Foto: Alf Pallin

*Möjligen sumpnycklar, Långmyran, Ilsbo (blad).
Foto: Alf Pallin*

så många olika varianter som går att urskilja, och särskilt de med starkt avvikande utseende. Blommorna visar vanligen den mest överraskande variationen. Bladen är ofta mindre variabla. De är lika betydelsefulla för artbestämningen, i de fall då en artbestämning alls är möjlig. De bör alltså också fotograferas. Ett sådant bildgalleri skulle kunna göras tillgängligt på nätet.

Man kan ju sätta ett ungefärligt namn på dem, men det är inte nödvändigt. Däremot måste det finnas följande data: Växtplats, helst med noggranna koordinater. Tidpunkt för fotograferingen.

Namn på finnaren och/eller fotografen.

Eftersom vi antar att blommans utseende är nedärvt, borde plantorna bilda blommor som varje år är likadana. Detta är dock ganska sällan undersökt, och det kan ha sitt intresse att märka ut plantor så att samma plantas blomställning kan fotograferas ett antal år i följd. Det kan avslöja om ett konstigt utseende beror på en tillfällig utvecklingsstörning.

Som exempel på vilka vackra och egendomliga handnycklar man kan hitta, visar vi här ett litet urval av typer, som Pär Hedwall och Alf Pallin i Söderhamn har funnit. Alla foton är Alfs.

Skogsnycklar, Bässe, Enånger. Foto: Alf Pallin

Citerad litteratur

Delin, Anders 2002: *Dactylorhiza* i Gästrikland och Hälsingland enligt Mikael Hedrén, *VÄX* 2/2002:35-38.

Gigord, L.D.B., Macnair, M.R. & Smithson, A. 2001: Negative frequency-dependent selection maintains a dramatic flower color polymorphism in the rewardless orchid *Dactylorhiza sambucina* (L.) Soð. *Proceedings of the National Academy of Sciences (USA)* 98:6253-6255.

Hedrén, Mikael 2005: Artbildning och släktskap inom släktet handnycklar *Dactylorhiza*. *Svensk Bot. Tidskr.* 99:70-93, 2005.

Skogsnycklar, Åltjärn, Trönö. Foto: Alf Pallin

Möjligen sumpnycklar, Långmyran, Ilsbo (blomställning). Foto: Alf Pallin

Låsbräken-populationerna vid Gryttjesberget har försvunnit

Börje Wernersson

För ca 10 år sedan rapporterade Bengt Stridh och jag i VÄX 1/03 resultatet av drygt 10 års noggrann uppföljning av populationerna för topp-, rut-, mån- och höstlåsbräken (*Botrychium lanceolatum*, *B. matricariifolium*, *B. lunaria*, *B. multifidum*) på en mindre lokal (RUBIN16G0f4340) vid Gryttjesberget mellan Delsbo och Ljusdal. Denna lokal, som upptäcktes av Bengt Stridh 1983, är en ängsartad "torrbacke" på ca 200 m², omedelbart norr om den gamla landsvägen mellan Delsbo och Ljusdal och avgränsad av barrskog och en äldre skogsväg. På lokalen noterade vi ett 60-tal växtarter. Det var oklart för oss vad denna lokal använts till, men vi spekulerade i att den kunde ha använts som stall eller liknande då det låg stockar på lokalen när den upptäcktes. Dessa stockar kunde även ha använts som last- och omlastningsplats för timmer. Erfarenheter från Mellanljusnan har visat att sådana platser har blivit ängsartade efter upphörd timmerhantering och dessa låsbräknar kommit in.

Under vår inventering markerade vi varje planta med ett nummer för att kunna studera de enskilda plantornas livslängd ovan jord och vi summerade sedan årligen antal plantor av varje art under inventeringen. Vi rensade bort småträd och buskar för att hålla lokalen öppen och tog systematiskt bort vissa dominanta växter som t.ex. mjölke *Cha-*

maenerion angustifolium. Lokalen slåtades dock inte regelbundet då varken Bengt eller jag bodde i trakten. Vid något enstaka tillfälle under inventeringen liade dock Gunnar Ersare på och invid lokalen.

Sedan denna inventering avslutades för drygt 10 år sedan, har jag besökt lokalen årligen, med något enstaka undantag, och då under sent juni eller vanligast under juli månad. Jag gjorde då en översiktlig bedömning av populationerna och märkte ganska snart att dessa sakta men tyvärr mycket säkert minskade för att i stort sett försvinna helt. Jag besökte lokalen i höstas för att se på höstlåsbräken men hittade ingen kvarvarande individ på lokalen. Denna arts numerär var mest konstant under vår inventering. Lokalen har inte vuxit igen sedan inventeringen gjordes utan är fortfarande öppen och jag har noterat sporadisk och sannolikt kortvarig uppläggning av små mängder avverkat virke på lokalen och vad jag förstår har lokalen i stort sett varit outnyttjad sedan inventeringen. Däremot har skog avverkats i lokalens närhet (uppskattningsvis minst 100 m därifrån) för några år sedan, dock inte i direkt anslutning till denna.

Mats Karström publicerade 2009 en artikel i Svensk Botanisk Tidskrift där han ingående beskrev en liknande inventering (1986-90) av en artrik låsbräken-lokal i norra Lappland (Kåikul) kopplad

*Rutlåsbräken, 2004.
Foto: Börje Wernersson*

till systematisk, årlig slåtter och konsekvenserna av senare skogsavverkning i direkt anslutning till lokalen. Den årliga slåttern hade en mycket uttalad och positiv inverkan på de fem låsbräkenarternas numerär på lokalen. Bl.a. mer än fyrdubblades antalet plantor av topp-låsbräken under inventeringsperioden. Efter minskad slåtter och mosstillväxt efter skogsavverkningen (1994) föll numerären av låsbräknar gradvis tillbaks till nivåer lägre än innan återupptagen slåtter vid inventeringens början.

Den stora positiva effekten av lieslätter för låsbräknar har Maj Johansson också visat med stor tydlighet på sin fina Bäckeskogsvall norr om Ljusdal där fyra arter låsbräken återkom och stadigt ökade i antal efter årlig slåtter (VÅX 2/10). Under Svensk Botanisk Förenings Botanikdagarna i Hälsingland 2012 hade deltagarna (jag var en av dessa) förmånen av att besöka Maj's fina vall och närmare bekanta sig med de fyra arterna låsbräken och även fältgentiana *Gentianella campestris*.

Gjorda erfarenheter tyder på att låsbräkenpopulationer gynnas av fortlöpande hävd (slåtter; öppna gräsytor, gallring av barrträd och bortrensning av dominanta växter som t.ex. mjölke och ljung) och missgynnas av igenväxning med dessa och av mossor och minskad/utebliven markstörning. Avsaknad av

tramp och mänsklig aktivitet på låsbräkenlokalen vid Gryttjesberget kan sannolikt bidra till populationsminskningen p.g.a. minskad spridning av arternas sporer. Då denna lokal idag inte är igenvuxen och har kvar den gräsmark där flertalet av de rödlistade låsbräknarna växte och inte slåttas, är andra okända förklaringar till låsbräknarnas försvinnande på lokalen också möjliga. Frågan är bara vilka dessa är i så fall. Faktum kvarstår dock, låsbräknarna är borta från Gryttjesbergslokalen tyvärr. Man kan hoppas att dessa rödlistade kärlkryptogamer återkommer.

Citerad litteratur

- Wernersson Börje, Stridh Bengt 2003: Låsbräknar vid Gryttjesberget - 12 års uppföljning. VÅX 1/2003:38-51.
- Karström Mats 2009: Låsbräkenängen i Kåikul - effekter av återupptagen slåtter och skogsavverkning. *Svensk Botanisk Tidskrift* 103:5-12, 2009.
- Johansson Maj, Delin Anders 2010: Låsbräknar i restaurerad ängsflora på Bäckeskogsvallen i Ljusdal. VÅX 2/2010:3-22.

Information från styrelsen:

Plusgirot upphör att fungera och ersätts med bankgiro 797-3886

Topplåsbräken, 2004.
Foto: Börje Wernersson

Marken på Stugubacken minns gamla tiders jordbruk

Anders Delin, Karin Engvall och Kent Westlund

Två av oss, Karin Engvall och Kent Westlund, har i denna tidskrift åren 2000, 2007 och 2014 berättat om restaureringen av jordbruksmark på Stugubacken i Hanebo församling, Hälsingland. Det har varit ett framgångsrikt projekt, som genom avverkning av dels planterad granskog, dels spontant uppkommen lövskog, följd av slåtter och bete, har lockat fram en stor del av de arter som växte på dessa kulturmarker i gammal tid, t.o.m. fältgentiana *Gentiana campestris*.

Byn Stugubacken ligger vid vägen mellan Kilafors och Katrineberg, RT90 67777/15328, och odlingen där härrör från 1500-talet. Som mest bodde ca 150 personer i och omkring Stugubacken. Odlingarna låg på traktens högsta delar, det här beskrivna restaurerade området 330 meter över havet.

Den ena delen av det restaurerade området är mark som odlades upp för många hundra år sedan och åtminstone periodvis var åker. Den övergavs på 1940-talet och började växa igen. År 1969 planterades där gran *Picea abies*, som gav upphov till en tät ung granskog. Två hektar av denna granskog avverkades i oktober 1998, varefter området sköttes genom att ris och barr togs bort och gräs och örter slogs eller betades.

Den andra delen är mark som omger åkern och som i gammal tid var slåtter- eller betesmark, här kallad östra och

västra ängen. Den övergavs vid samma tid och växte igen med huvudsakligen björk *Betula* och sälg *Salix caprea*. När granskogen på åkern avverkades togs även 1 hektar av denna skog bort. Även där sköttes vegetationen efter avverkningen genom slåtter eller bete.

Gränsen mellan dessa bägge markslag är fortfarande ganska tydlig i terrängen, dels på grund av att sten har rensats bort från åkern och lagts i odlingsrösen, dels därför att det längs en del av åkern löper en rest av en kärrväg och slutligen därför att kanten av den plöjda marken höjer sig något över den angränsande marken.

Den mark som tidigare var åker och den som tidigare var slåtter- eller betesmark har alltså sedan 1998 legat inom samma stängsel och sköts i stort sett likadant. Skötseln har varit dels slåtter, dels bete av får, senare av får tillsammans med ungnöt. Vissa delar av den f.d. ängen har dock inhägnats med enkla stängsel för att skydda vissa arter från bete.

Vegetationsutvecklingen har följts genom årliga iakttagelser av vissa arters förekomst. Plantor av vissa arter har räknats. Den 30 juni 2000 antecknades under en timmes inventering alla arter på åkern, och mängden av dem uppskattades. En 4 m² stor provruta på åkern och en lika stor på ängen inventerades särskilt noggrant. Den 21 juni 2014 in-

Granskogen på den f.d. åkern avverkades i okt. 1998. På denna bild från sommaren 1999 fraktar maskinen bort riset. Foto: Kent Westlund

Samma område som på bilden ovan, ett år senare. Frön som grodde på hösten 1999 och våren 2000 har givit en prunkande blomning, med kulturmarksarter, bl.a. prästkrag och ängsklocka. Foto: Kent Westlund

venterades krypande under 90 minuter en 250 m² stor yta på åkern och under lika lång tid en lika stor på ängen. Resultatet av inventeringarna 2000 och 2014 finns i tabellen nedan.

Vegetationsutveckling på f.d. åkern

Den första tiden efter avverkningen var en omvälvande period för vegetationen. Redan år 1999, första sommaren efter att granarna hade avverkats på den f.d. åkermarken och efter att ris och barr hade avlägsnats, fanns mängder av plantor, som året efter skulle blomma, men växttäcket var då ännu inte slutet. Strax efter midsommar 2000 var denna f.d. åkermark täckt av en tät och rikt blommande vegetation, där följande arter dominerade: Bergsyra *Rumex acetosella*, smörblomma *Ranunculus acris*, revsmörblomma *R. repens*, sandtrav *Arabidopsis arenosa*, daggekåpa *Alchemilla*, hallon *Rubus idaeus*, äkta ängsviol *Viola canina* subsp. *canina*, norrlandsviol *V. canina* subsp. *montana*, styvmorsviol *V. tricolor*, ängsklocka *Campanula patula*, prästkrage *Leucanthemum vulgare*, rödven *Agrostis capillaris* och vårbrodd *Anthoxanthum odoratum*. Alla dessa, utom daggekåpa och vårbrodd, har frön som är kända för att bevaras länge i fröbanken. Tydligt har även daggekåporna och vårbrodden denna egenskap.

Efter denna stora blomning på den f.d. åkermarken dominerade i stället rödven år 2001. Efter slåtter och bete under sex år noterades det att marken började bli magrare. Rödven minskade åter, prästkrage behöll sin position, liten blåklocka *Campanula rotundifolia* och ormrot *Bistorta vivipara* ökade

och småningom ängsskallra *Rhinanthus minor*, fyrkantig johannesört *Hypericum maculatum* och vårbrodd. Blåsuga *Ajuga pyramidalis* fanns hela tiden tämligen sparsamt, men ökade.

Vegetationsutveckling på f.d. ängen

På den f.d. ängen var utvecklingen mindre dramatisk. Det avverkade trädbeståndet var mindre tätt och förändringen i fältskiktet inte lika omvälvande. Vissa ängsväxter har gradvis ökat, t.ex. nattviol *Plathantha bifolia*, grönkulla *Coeloglossum viride*, Jungfru Marie nycklar *Dactylorhiza maculata* subsp. *maculata* och ängsskallra. Tvåblad *Neottia ovata* har tillkommit spontant och en planta av brudsporre *Gymnadenia conopsea* har inplanterats och givit upphov till ca 44 plantor inom en radie av 15 m. Det kanske mest uppseendeväckande är att fältgentiana har återkommit. Arten noterades vid Stugubacken av Johan Wiger (1965), och 2001 sågs 22 blommande plantor på ängen. Antalet var under de följande åren 42, 19, 9, 12 och 186, och arten har sedan fortsatt att öka till mer än 1000 plantor 2013, då även 3 vitblommiga plantor sågs. Den har också spritt sig utanför ängen. Artens framgång beror på skötseln, men en annan förutsättning för dess existens är områdets läge högt över havet. Artens övriga lokaler i landskapet ligger nästan utan undantag i höjdlägen.

Skillnader mellan f.d. åker och f.d. äng

Trots den likartade skötseln av de bägge markslagen under 15 år såg man fortfarande 2014 vid en snabb överblick av markerna en tydlig skillnad mellan dem

Åkern sedd i motsatt riktning mot den på bild nr 1, sensommaren 1999. Foto: Kent Westlund

Samma vy som på bilden ovan, sommaren 2013. Efter en första häftig blomning som på bild 2 har en grässvål bildats och vegetationen stabiliserat sig. Artsammansättningen framgår av tabellen. Foto: Kent Westlund

i fråga om artsammansättningen. Denna skillnad var mycket tydlig även i artförteckningarna, som redovisas i tabellen.

Tydligt knutna till f.d. äng var mattlumner *Lycopodium clavatum*, ormrot, grässtjärnblomma *Stellaria graminea*, blodrot *Potentilla erecta*, gökärt *Lathyrus linifolius*, midsommarblomster *Geranium sylvaticum*, tibast *Daphne mezereum*, skogsviol *Viola riviniana*, ljung *Calluna vulgaris*, lingon *Vaccinium vitis-idaea*, skogsstjärna *Lysimachia europaea*, ängskovall *Melampyrum pratense*, hagfibbla *Hieracium* sect. *Vulgata*, ekorrbar *Maianthemum bifolium*, vårfryle *Luzula pilosa*, kruståtel *Avenella flexuosa*, stagg *Nardus stricta* och nattviol.

Tydligt knutna till f.d. åker var bergsyra, vitsippa *Anemone nemorosa*, backskärvfrö *Noccaea caerulea*, tysk fingerört *Potentilla thuringiaca*, hallon, fyrkantig johannesört, styvmorsviol, stormåra *Galium mollugo*, styvfibbla *Hieracium* sect. *Tridentata*, kvastfibbla *Pilosella* sp., prästkrage, skogsnoppa *Gnaphalium sylvaticum* och rödven.

Av de arter som var tydligast knutna till den f.d. ängsmarken på Stugubacken finns det några som vi annars ser mest i skog och på myr: mattlumner, blodrot, midsommarblomster, tibast, skogsviol, ljung, lingon, skogsstjärna, ängskovall, hagfibbla, ekorrbar, vårfryle, kruståtel, stagg och nattviol. Av de arter som var tydligast knutna till den f.d. åkern på Stugubacken var det färre, som hör till den kategorin: bergsyra, vitsippa, hallon och skogsnoppa.

Bland arterna på f.d. åker fanns några

som är kända för att snabbt bilda stora bestånd på störd mark: bergsyra, sandtrav, styvmorsviol, stormåra, åkerförgätmigej *Myosotis arvensis*, toppdån *Galeopsis bifida*, majveronika *Veronica serpyllifolia*, prästkrage, skogsnoppa och rödven.

Det fanns ytterligare en markant skillnad mellan f.d. äng och f.d. åker, nämligen i mosstäcket. Detta var på ängsmarken uppbyggt av i första hand husmossa *Hylocomium splendens*, på åkermarken av gräshakmossa *Rhytidadelphus squarrosa*.

Trots den tydliga skillnaden mellan de bägge markslagen år 2014 har dock artsammansättningen på den f.d. åkern ändrats i riktning mot den som finns på den f.d. ängen.

De betande djuren undviker fyrkantig johannesört, vilket har lett till att denna art gradvis har ökat kraftigt både på den f.d. åkern och på f.d. ängen.

Förbankens betydelse för den restaurerade vegetationen

Växttäckets sammansättning i dag torde bero i mycket hög grad på "minnen" från tiden före jordbrukets nedläggning och före granplanteringen. Den tiden är flera århundraden lång och vissa minnen kan vara mycket gamla, andra från tiden närmast före granplanteringen. Vi vet t.ex. att tysk fingerört, backskärvfrö, stormåra och ängsklocka har vandrat in till Sverige långt efter att Stugubacken koloniserades. Stormåran var fortfarande på 1920-talet sällsynt i Ljusnandalen vid Arbrå och saknas fortfarande på många kulturmarker långt från bygden i västra delarna av landskapet.

*Sedan 2002 har får betat på åkern och angränsande äng, sedan 2013 även tre kor.
Foto: Kent Westlund*

Östra ängen 2000. Den skog som avverkades 1998 var glesare och dominerades av björk och sälg. Fältskiktets vegetation var ganska bibehållen. Foto: Kent Westlund

Minnena torde framför allt vara frön i fröbanken, i mindre utsträckning överlevande jordstammar med vegeterande men kläna skott. Mindre mosspopulationer kunde dock ses överleva vegeterande under skogsfasen, trots att huvuddelen av marken var helt täckt av barr.

Vår undersökning stöder flera andra som har presenterats under senare år, som betonar vilken betydelse markanvändningshistorien har för den aktuella vegetationen (Gustavsson, Eva et al. 2007, Jonason, Dennis et al. 2014, Nyström, Kerstin m.fl. 2006, Olander 1992). De goda resultaten av de florasvårddande insatserna på Stugubacken stimulerar till liknande ansträngningar även på marker som i dag inte har en rik ängsflora, men som kanske har haft en sådan under för länge sedan svunna tider.

Citerad litteratur

- Engvall, Karin och Westlund, Kent 2000: Projekt Stugubacken i Hanebo. *VÄX* 3/2000, sid. 4-5.
- Engvall, Karin & Westlund, Kent 2007: Projekt Stugubacken i Hanebo, II. *VÄX* 1/2007, sid. 12-13.
- Engvall, Karin & Westlund, Kent 2014: Projekt Stugubacken i Hanebo, III. *VÄX* 1/2014, sid. 9-11.
- Gustavsson, Eva, Lennartsson, Tommy & Emanuelsson, Marie 2007: Land use more than 200 years ago explains current grassland plant diversity in a Swedish agricultural landscape. *Biological Conservation* 138:47-59.
- Jonason, Dennis et al. 2014: Vegetation in clear-cuts depends on previous land use: a century-old grassland legacy. *Ecology and Evolution* 4:4287-4295.
- Nyström, Kerstin, Karlsson, Laila M. & Milberg, Per 2006: En fyrtioårig fröbank i en före detta åker *Svensk Bot. Tidskr.* 100:271-276.
- Olander, Stefan 1992: Kommer ängsfloran tillbaks? *VÄX* 1/1992, sid. 10-11.
- Wiger, Johan 1965: Botaniska undersökningar vid Norrlandsgränsen. *Svensk Bot. Tidskr.* 59:261-331.

Tabell 1: Tabellen visar förekomst och abundans för kärlväxter, dels på den f.d. åkern, dels på den f.d. ängen. Den visar tillståndet ett drygt år efter avverkningen och fjorton år senare. Siffrorna har följande betydelse: 1 = 1 - 10 ex., 2 = 11 – 100 ex. o.s.v., men antalen har inte fått genom räkning utan de har uppskattats

Art	Mängd på åker 30 juni 2000	Mängd på åker 21 juni 2014	Sedd på äng 30 juni 2000	Mängd på äng 21 juni 2014	Finns mest på
Revlummer			X		
Mattlummer			X	3	Äng
Åkerfräken	1	1			
Gran		1		1	
Tall				1	
En		1		1	
Asp	1		X	1	
Svartvide		1		1	
Glasbjörk	3	1		1	
Vårtbjörk		1			
Brännässla	1				
Ormrot				3	Äng
Ängssyra	1	3		2	
Bergsyra	4	3			Åker
Gårdsskräppa	3				
Hönsarv	1	1		1	
Krypnarv	1				
Grässtjärnblomma	2			2	
Våtarv	1				
Vitsippa		2			Åker
Smörblomma	4	3	X	2	
Majsmörblomma	1				

Revmörblomma	4				Åker
Sommargyllen	1				
Sandtrav	4				Åker
Backskärvfrö	3	2			Åker
Daggkåpa	4	3		2	
Humleblomster		1			
Blodrot			X	3	Äng
Norsk fingerört	2				
Tysk fingerört	2	2			Åker
Hallon	4	2			Åker
Rönn	3	1		1	
Gökärt				3	Äng
Gulvial	1	2		2	
Rödklöver	1	3		2	
Vitklöver	2	2		1	
Kråkvicker	3	2		1	
Harsyra			X	1	
Midsommarblomster	3	1	X	3	
Tibast				2	Äng
Fyrkantig johannesört	2	4		2	
Ängs/norrlandsviol	4	2		2	
Kärrviol	1				
Skogsviol			X	2	Äng
Styvmorsviol	4	2			Åker
Amerikansk dunört	1				
Mjölke	2	1		2	
Hundkäx	1				
Klotpyrola	1				
Vitpyrola				1	
Ljung				2	Äng

Blåbär	1	2		3	
Odon				1	
Lingon			X	3	Äng
Kråkbär				1	
Skogsstjärna			X	2	Äng
Stormåra	2	2			Åker
Åkerförgätmigej	2				Åker
Blåsuga	1				
Toppdån	2				Åker
Brunört	1	1			
Ängskovall	1		X	3	Äng
Skogskovall	2		X		
Ängsskallra		3		2	
Teveronika	2	2	X	2	
Ärenpris	3	1		1	
Majveronika	2				Åker
Linnea			X	1	
Ängsklocka	4	3		2	
Liten blåklocka	1			1	
Röllika	2	2		1	
Nysört	1	1			
Brudborste				1	
Kärrtistel	2				Åker
Vägtistel	1				
Kärrfibbla		1			
Skogsfibbla				1	
Gråfibbla	1			1	
Styvfibbla	3	4		2	Åker
Kvastfibbla	1	4			Åker
Flockfibbla	2	2		2	

Hagfibbla	2		X	2	
Prästkrage	4	4		2	Åker
Skogsnoipa	2	2			Åker
Korsört	2				
Gullris	3	2	X	2	
Maskros		1		1	
Ekorrbär			X	2	Äng
Ängsfryle	2	2		2	
Blekfryle	1				
Vårfryle	1		X	2	Äng
Rödven	4	4	X	2	Åker
Vårbrodd	4	3	X	3	
Tuvttåtel	3	1		2	
Kruståtel	2		X	4	Äng
Rödsvingel	1				
Lentåtel	1				
Stagg				2	Äng
Timotej	1				
Ängsgröe	2				Åker
Harstarr	2				Åker
Blekstarr	1	1		1	
Pillerstarr	3	1		2	
Slidstarr		1			
Grönkulla	1	1	X	1	
Jungfru Marie nyck- lar		1	X	2	
Nattviol				2	Äng

Hälsinglands kärlväxtflora

– snart färdigt manus

Anders Delin, Arnold Larsson och Björn Wannberg

Den blivande hälsingefloran har under senare år, och speciellt under 2014 och 2015, snabbt närmat sig sin fullbordan. Vi som skriver den har använt en stor del av vår vakna tid till att skriva, komplettera, förbättra och rätta texterna, och många andra i arbetsgruppen har bidragit med noggrant och tidsödande gransknings- och rättningsarbete.

De största bidragen från övriga i arbetsgruppen har kommit från Magnus Andersson, Magnus Bergström, Mats Gustafsson, Maj Johansson, Thomas Karlsson, Stefan Olander, Enar Sahlin, Bengt Stridh, Peter Ståhl och Börje Wernersson. Vi är särskilt tacksamma för att Thomas hjälper oss, med sin oerhört breda och djupa botaniska sakkunskap och sin precisa språkkänsla. Att han fortfarande orkar detta, trots sitt jättearbete med Smålands flora och med många andra landskapsfloror, är imponerande. Det stärker oss i våra ambitioner och vårt slit – Det är inte bara vi som tycker att det är viktigt att skriva en landskapsflora. Stödet gör att det också kan bli njutningsfullt.

Följande kapitel till den allmänna delen finns nu i manus: Inledning och tack. Disposition, ord- och teckenförklaring. Florans utforskningshistoria. Metodbeskrivning. Berggrund, jordarter, jordmån, vattentillgång. Klimat. Ekologi och fysiologi. Skog. Myr. Strand vid sjö, älv och å. Havsstrand. Kulturmärk. Därefter kommer florans speciella del, presentationen av arterna med artbeskrivning, karta och i vissa fall lokal-

förteckning. Artbeskrivningarna finns i manus, så när som på en handfull, som upplevdes som svårgripbara. Kartorna finns som prickkartor på en preliminär bakgrundskarta. Lokalförteckningarna innehåller de vid tiden för framställningen kända data, men behöver i många fall kompletteras och i samtliga fall redigeras så att de får ett mer komprimerat och lättläst format. Koordinaterna skall konsekvent konverteras till RT90.

Det har visat sig att det rika materialet i lokal databasen lämpar sig överraskande väl för statistisk behandling med klusteranalysens metoder. Överraskande, så tillvida att datainsamlingen inte från början var alltför väl anpassad till denna sorts behandling, och att stora individuella variationer i inventeringspraxis har förekommit. Både metoder för och resultat av denna analys skall presenteras i ett separat avsnitt. Dessa resultat kan i en del fall medföra modifieringar i beskrivningarna av vegetationstyper. För tillfället går vi igenom artbeskrivningarna systematiskt för att se hur väl klusteranalysens resultat överensstämmer med våra ”subjektiva” intryck från fältet. Som väntat ser de beräknade resultaten och de subjektiva intrycken för de allra flesta arter mycket lika ut (i annat fall skulle man knappast ha anledning att fästa något avseende vid beräkningsresultaten!). I en del fall kan analysresultaten ge anledning till mindre ändringar och kompletteringar av artbeskrivningarna, och för ett litet fåtal arter är resultaten så pass avvikan-

de att de ger skäl till närmare undersökning av orsakerna.

Litteraturförteckningen är upprättad.

Ett rikt material av färgfoton finns etiketterat, lagrat och sökbart och urvalet av foton för att illustrera texterna har påbörjats. Både den allmänna och den speciella delen ska illustreras.

Trots att denna beskrivning ger en föreställning om ett ganska komplett verk, finns mycket kvar att göra innan det är dags för layout och tryckning. En förteckning över inventarer och över andra botanister som har lämnat material till de offentliga herbarierna måste göras, med våra koncept till en sådan förteckning som underlag. Några artbeskrivningar måste skrivas. Kartorna måste få sin slutliga form. Lokalförteckningarna måste redigeras. Vid en tidpunkt som ligger nära avsändningen till layout måste vi lägga fast vår nomenklatur, så att den överensstämmer med den då gällande vetenskapliga och svenska namnsättningen i Dyntaxa. Utan tve-

kan kommer vissa namn att ha ändrats i Dyntaxa när boken kommer från trycket – det hör till den vetenskapliga verklighet vi lever i.

Det är viktigt att framhålla att hela manus fortfarande är öppet för kritik, rättelser och kompletteringar. Det är lätt att stryka eller lägga till några rader i vilket som helst av de olika kapitlen. Det är lätt att lägga till nyfunna lokaler för ovanliga arter, om de rapporteras till Björn Wannberg bjorn@particleoptics.se. Det är lätt att lägga till foton på miljöer eller arter, om särskilt bra sådana skulle komma fram under den återstående tiden.

Alla är välkomna att begära en kopia på någon del av verket, för att bidra med synpunkter. Skriv till andersdelin8@gmail.com

Många frågar om det finns en tidsplan för verket. Vi svarar alltid nej. Den här kolossen går hela tiden på maxfart, men sträckan är lång och svår att mäta. Mottagaren får lov att vänta på att frakten ankommer.

Gävleborgs Botaniska Sällskap

Inbjuder till

Höstmöte

Söndag den 11 oktober, kl. 13,
hos Peter Ståhl, Majvägen 30 Gävle.

Vi pratar växter och visar bilder för varandra.

Du kan vid behov få hjälp med artbestämning av pressade växter.
Eftermiddagskaffe serveras. Information ges av Peter Ståhl 026-187278.

VÄLKOMMEN!

Styrelsen

De Vilda Blommornas Dag, söndag 14 juni 2015

De botaniska föreningarna i Norden anordnar denna dag en mängd blomstervandringar. Gävleborgs Botaniska Sällskap planerar följande vandringar. Tag på skor/stövlar och kläder så att du kan gå även vid sidan av stigen och på fuktiga ställen och tag gärna med fika. Alla är välkomna att delta, och det är gratis. Föranmälan krävs ej.

Utflyktsmål. Plats och tid för start. Ledare.

Nordanstig

Vandring på Långnäset i Älgeredssjön. Samling vid ICA i Bergsjö kl. 10.00. Ann-Christin Jäderholm, 0652-16181.

Ljusdal

Lindreservatet på Järvsö klack. Samling på parkeringen vid Järvsö järnvägsstation kl. 10.00. Eva Olsson 0651-31045 och Maj Johansson 0651-93021, 070-3336386.

Ovanåker

Betesmarkerna i Knåda, med blåsuga, rödkämpar och nässelsnärja. Samling på parkeringsplatsen vid Ovanåkers kyrka kl. 13.00. Stefan Olander 070-5692690.

Hofors

Promenad runt Hammardammen. Här ges möjligheter att se växtarter från strand, sjö, skog och kulturmark. Ta med förmiddagsfika för en rast. Promenaden är ca 2 km i lätt terräng. Samling vid Vattenverket kl. 10.00. Barbro Risberg 0290-765820, 076-1382900.

Sandviken

Skogsstigar och åstränder vid Högbo bruk. Samling på parkeringen närmast bastun och badplatsen kl. 15.30. Anders Delin 072-5563547, andersdelin8@gmail.com

Gävle

Nya Sättrareservatet med Orrmuren. Samling vid Storköket (Sodexo) i Sättra, Sättrahöjden 26, kl. 13.00. Berit Berglund 026-514278.

Svampgastronomi

Ove Lennström

Riddarmusseron *Tricholoma equestre* är en våra populärare matsvampar. Den har ett tilltalande yttre med gula skivor, halmgul till gulbrun hatt ofta med röd-rosa centrum. Liksom de flesta musseroner har den tilltalande habitus lockande till sig svampkunniga gastronomer. Tyvärr finns det många gula musseroner som kan misstas för att vara den vi söker. Vissa kan urskiljas genom andra sinnesintryck än synen. Svavelmusseron *T. sulphureum* avfärdas lätt genom sin obehagliga gaslukt. Hittar man en musseron tidigt i september är det bäst att provsmaka en liten bit, det kan vara bitter riddarmusseron *T. aestuans* som är knuten till barrskog. Av de mjöldoftande arterna runt riddarmusseronkomplexet urskiljes en mykorrhizabildare med asp *Populus tremula* och gran *Picea abies* på näringsrik mark *T. frondosae* synonym *T. equestre* var. *populinum* känd från våra svampböcker under namnet *T. flavovirens*. Som synes har taxonomerna haft stora problem att bringa ordning i komplexet och än är inte sista ordet sagt. Riddarmusseronen under asp är nog den läckerhet jag tänker på då namnet kommer på tal, tyvärr hittas den bara sparsamt på mina växtplatser. Huvudarten i komplexet *T. equestre* hittas på magra rullstensåsar och är mykorrhizabildare med tall *Pinus sylvestris*. Tidigare har även den gått under namnet *T. flavovi-*

rens och finns fortfarande under detta namn i många matsvampböcker.

Sedan begynnelsen av millenniet har varningar utfärdats för riklig konsumtion av riddarmusseron. Jag har med tanke på min tidigare konsumtion svårt att ta varningen på allvar, men trots det avstår jag numera riddarmusseroner. Anledningen är den psykologiska påverkan budskapet ger. Det är inte speciellt inbjudande att äta sånt som av expertisen klassas som giftigt. Jag har också dragit ner på mjölkkonsumtionen allt för att få leva några år längre enligt Uppsalaforskarens studier gjorda på ett stort antal försökspersoner. Två glas rödvin om man rekommenderades 2010 till män över 50 i förebyggande syfte mot hjärt-kärlsjukdomar. Men även här lyckas engelsk expertis rubba min övertygelse om hälsoaspekten av att avnjuta ett gott rödvin. Resveratrolen i vindruvsskalen har inte den positiva effekt som tidigare förespråkats grundat på den franska paradoxen. Fransmännen dricker mycket vin och äter mängder med fet kost men drabbas statistiskt av färre hjärt- kärlsjukdomar än andra västländer. Förklaringen till denna paradox tros vara de stora mängder polyfenol (bl.a. resveratrol) i vin som bl.a. hämmar aggregationen av blodplättar och skyddar LDL (det goda kolesterolet) från oxidation. Konsumentråden duggar

Övre bilden. Riddarmusseron *Tricholoma equestre*, 2009-10-09.

Undre bilden. *Tricholoma frondosae*, Mårtsbo, 1986-09-13. Foto: Ove Lennström

som sagt tätt i vårt hälsoinriktade land, vilket bl.a. uppmärksammas av alla endorfinjagande motionärer som med dödsförakt kastar sig ut i trafiken på sin dagliga löptur med förhoppning om en bättre hälsa. För somliga kommer löpturen att visa sig farligare än konsumtion av riddarmusseron. Även detta är statistiskt signifikant om än inte korrelerat.

*Vatten är ett farligt gift
vilket omger Visby stift*

Falsta Fakir

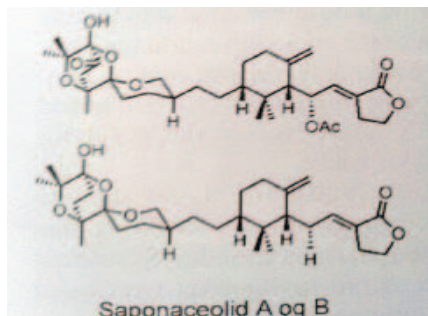
Apropå riddarmusseronens giftighet härstammar informationen från Frankrike, inga rapporter föreligger från Sverige. I Frankrike har riddarmusseronen visat sig ha förgiftningseffekter; 12 fall av allvarlig förgiftning har redovisats varav tre med dödlig utgång. Symptomen var muskelsmärtor, muskelsvaghet och trötthet inom de tre första dygnen. Symptomen tilltog inom de tre följande dygnen med muskelstelhet, mörknande urin och ansiktsrodnad.

Inspirationen till den här artikeln hämtade jag från den danska tidskriften *Svampe 71, 2015*, där även andra musseroner ifrågasätts vid riklig konsumtion med hänvisning till senaste forskningsresultat.

De giftiga molekyler som förorsakat dödsfall vid förtäring har troligen identifierats av ett kinesiskt forskarlag från *Kumming Institute of Botany, Chinese Academy of Sciences*. De har från gråmusseron *T. terreum* isolerat 15 tri-terpenoider varav två så kallade saponaceolider visade sig dödliga för möss

i ganska små mängder (63-88 mg/kg kroppsvikt).

Båda ämnena förökade mössens serum kreatinkinase-nivå, så de förmodas utveckla den rhabdomyolose (muskelsjukdom) som är konstaterad vid dödsfall hos människor som har ätit riddarmusseron. Därav kan man anta att även gråmusseron kan förorsaka rhabdomyolose. De två isolerade saponaceoliderna är dock inte helt identiska med giftämnen i riddarmusseron, men de är så gott som identiska.

Citerad litteratur

- Knudsen, H. & Vesterholt, J. (ed.) 2012: *Funga Nordica*. Nordsvamp, Copenhagen.
- Rune, F. 2015: Vidste du... *Svampe 71*: 16–17.

Kaveldunsgåtor

Anders Delin

Kavel är ett cylindriskt hårt trästycke, dun det mjukast tänkbara. Förvandlingen från kavel till dun är märkvärdig, en långsam explosion, där det hårt komprimerade duntäcket expanderar och spränger sin ursprungliga form. Kavelns hårda yta deformeras i torrt väder på vårvintern. En eller flera bucklor utvecklas, som växer till dess fröhåren kan spärras ut och ett stycke av ulltäcket sitter som en vit tuss på ytan. Det blir en öppning som växer. Duntäcket vänder sig ut-och-in, men håller ihop och sitter länge kvar på resterna av kaveln. I kanten av duntäcket lossnar de hårpenselbärande fröna sakta, och några i taget.

Jag skriver här om bredkaveldun *Typha latifolia*, särskilt kavlar som jag hade svårt att slita blicken ifrån vid Enångersåns mynning den 17 mars 2015.

Fröull finns på många växtarter. Maskrosens frön sitter närmast stjälken, penslarna ytterst. Kaveldunet har fröna långt ut från kavelns centrala axel, nära cylinderns periferi, annars skulle de inte få rum. Allra längst ut, på kavelns yta, sitter märkena, som ger den dess bruna färg. På fröets skaft, mellan fröet och kavelns centrala axel, sitter fröhåren, som är många och långa och ger fröet en väldig flygförmåga. Fröna fastnar lätt på de flesta ytor som finns i deras väg, på vegetationen, gärna på andra kaveldunskavlar.

Smalkaveldun *Typha angustifolia*

Vid Enångersåns mynning finns inte smalkaveldun, men vid östra stranden av Kyrkbytjärn i Hanebo växte arten när Jonas Lundin gjorde sin inventering 1977 och den växte där fortfarande den 26 mars 2015 när jag besökte området tillsammans med Kent Westlund. Där finns bägge kaveldunsarterna tillsammans, men smalkaveldun även längre ut mot djupare vatten. Det var vid denna tid på denna plats mycket tydligt att bredkaveldun släpper sina frön tidigare än smalkaveldun. De flesta fröställningar av bredkaveldun hade släppt en stor del av sina frön, men på smalkaveldun var kavlarerna fortfarande hela. Skillnaden i diameter på kaveln var tydlig, bredkaveldun dubbelt så bred. Det kännemärke som ofta uppges som viktigast för smalkaveldun, är att det finns ett "tomt" stycke på strået mellan honblomställningen (kaveln) och hanblomställningen, som sitter därovan. Detta syntes vid denna årstid som en skillnad i ytstrukturen på den del av strået som sticker upp ovan kaveln. På översta delen fanns ärr efter de avfallna hanblommorna, men på den kala delen saknades sådana ärr.

Hybriden

Hybriden mellan bred- och smalkaveldun har påträffats sällsynt i Sverige, men kan bilda stora bestånd. Den har

*Bredkaveldun. Enångersåns mynning
17 mars 2015. Foto: Anders Delin*

*Bredkaveldunfrö. Enångersåns mynning.
Foto hemma 27 mars 2015. Foto: Anders Delin*

*Bred- och smalkaveldun från Kyrkbyttjärn, Hanebo.
Foto hemma 27 mars 2015. Foto: Anders Delin*

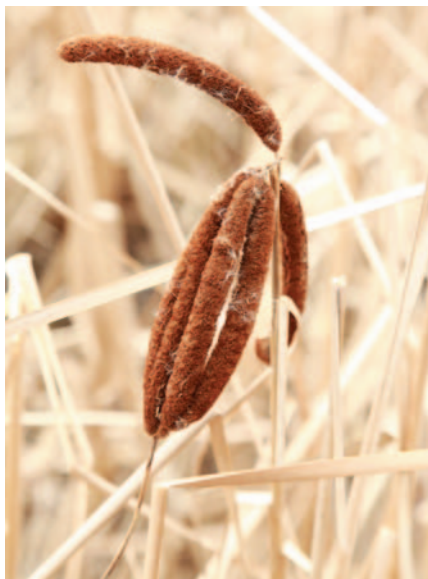
*Bred- och smalkaveldun. Kyrkbyttjärn, Hanebo
26 mars 2015. Foto: Anders Delin*

inte rapporterats från Hälsingland under vår inventering. I Nordamerika är den invasiv och har undersökts noggrant (McKenzie-Gopsill et al. 2012). Den är inte steril. Den är i de flesta avseenden intermediär mellan föräldrarna och kan vara svår att skilja från den ena eller andra av dessa. I Kyrkbyttjärn förefaller det vara smal- och bredkaveldun som förekommer, men inte hybriderna.

Missbildat smalkaveldun

Ett strå av smalkaveldun vid Kyrkbyttjärn såg mycket märkligt ut. Strået hade en normal topp, men där det skulle sitta en kavel fanns fem kavlar bredvid varandra. Var och en av dem var mycket smalare än normalt. En var något plattad och med en fåra, men de övriga var ganska normalt utvecklade, cylindriska och med överblommade blommor runt om. Blommorna hade bildat frö och kavlarerna hade normal brun färg. Nertill var skaften vikta, på ett par av kavlarerna avbrutna. Uptill hängde de flesta av dem ihop med stråets fortsättning mot ett kalt stråparti och därovan ärren efter en hanblomställning, som såg ut att ha varit normalt utvecklad.

Den märkliga samlingen av parallella kavlar kunde möjligen misstänkas vara någon sorts gallbildning, men i Coulianos & Holmåsen (1991) finns ingen sådan. Den osannolika gruppen av fem parallella kolvar måste ha bildats i knoppstadiet genom att strået på något vis splittrats och att delarna ändå bibehållit förmågan att bilda blommor på hela sin yta. Jag har inte lyckats hitta några uppgifter om liknande missbildningar i litteratur eller på nätet.

Missbildat smalkaveldun. Kyrkbyttjärn, Hanebo 26 mars 2015. Foto: Anders Delin

Citerad litteratur

- Coulianos, Carl-Cedric & Holmåsen, Ingemar 1991: *Galler*. Stockholm.
- Lundin, Jonas 1977: *Naturinventering av Kyrkbyttjärn i Hanebo*. Länsstyrelsen i Gävleborgs län.
- McKenzie-Gopsill, Andrew; Kirk, Heather; Van Drunen, Wendy; Freeland, Joanna R. & Dorken, Marcel E. 2012: No evidence for niche segregation in a North American Cattail (*Typha*) species complex. *Ecol. Evol.* 2:952-961.

Svampvecka i Gysinge 2014

Ove Lennström

Amatörsällskapet Hospes samlades inför sin årliga sejour för fjärde gången inom GÄBS domäner. 1994 gästades Holmsveden, läger hade upprättats på skolan i slutet av augusti till en vecka med strålande sol, med andra ord svampovänligt. Torkan bestod 1997 där Engeltofta efter Gävles norrlandskust gästades och det idag nedlagda vandrarhemmet utgjorde bas. 2002 fortfarande i slutet av augusti var vi tillbaka i Hälsingland där arbetsbasen var förlagd till Natura Camping Mohed. I mina anteckningar läser jag varmaste sommaren i historisk tid. Artlistorna från Mohedsveckan finns presenterad i VÄX 1 2003. Att sommaren 2002 upplevdes som extremt varm och torr berodde på att vi inte hunnit fram till 2014 än, där vi samlades på Gysinge vandrarhem den 15 september. Inget

regn under hela sommaren och högsommarvärme rådde veckan ut. Det knastade så där obehagligt som vitmossa kan låta då den kruttorr pressas ner av stövelsulor. Vi exkurerade mestadels inom Färnebofjärdens nationalpark, men även i skogsområden strax utanför. Totalt var vi 10 entusiaster från olika delar av Sverige och Norge. Vi plockade svamp under förmiddagarna och identifierade dem på eftermiddagarna.

Svamp hittar man alltid oavsett väder, se tabell 1, även om fruktkropparna inte förekommer lika talrikt som när regn bistår artjagande mykologer. Tyvärr lade jag min GPS på biltaket så vissa av artlistorna saknar koordinater. Där koordinater angetts är det fråga om lägeskoordinater angivna strategiskt inom lokalen.

Fjällig taggsvamp, 2014. Foto: Ove Lennström

Tabell 1. Lista över funna arter: Sandvikens kommun, Österfärnebo S:n.

Väster Färmanbo; 140916 Ängsgranskog.

vetenskapligt namn	svenskt namn	vetenskapligt namn	svenskt namn
<i>Albatrellus ovinus</i>	fårticka	<i>Lactarius deterrimus</i>	granblodrisk
<i>Amanita fulva</i>	brun kamskivling	<i>Lactarius rufus</i>	pepparriska
<i>Amanita muscaria</i>	röd flugsvamp	<i>Lactarius torminosus</i>	skäggriska
<i>Amanita porphyria</i>	svartringad flugsvamp	<i>Lactarius trivialis</i>	skogsrisk
<i>Amanita rubescens</i>	rodnande flugsvamp	<i>Leccinum scabrum</i>	björksopp
<i>Amanita virosa</i>	vit flugsvamp	<i>Marasmiellus perforans</i>	barrbrosking
<i>Ampulloclitocybe clavipes</i>	klumpfotad trattskeivling	<i>Paxillus involutus</i>	pluggskeivling
<i>Armillariella sp</i>	honungsskeivling s.l.	<i>Pluteus plautus</i>	
<i>Clitopilus prunulus</i>	mjölskeivling	<i>Polyporus varius</i>	strumpticka
<i>Cortinarius armillatus</i>	rödbandad spindling	<i>Rhodocollybia butyracea</i>	horngrå nagelskeivling
<i>Cortinarius laniger</i>	ullspindling	<i>Russula clavipes</i>	olivsilkkremla
	mångkransad spindling	<i>Russula foetens</i>	stinkkremla
<i>Cortinarius triumphans</i>		<i>Russula gracillima</i>	spädkremla
<i>Cystoderma amianthinum</i>	ockragul grynskeivling	<i>Sarcodon imbricatus</i>	fjällig taggsvamp
<i>Enteloma nitidum</i>	svartblå röding	<i>Tricholoma fulvum</i>	fläckmusseron
<i>Gomphidius glutinosus</i>	citronslemskeivling	<i>Tricholoma vaccinum</i>	skäggmusseron
<i>Hygrophoropsis sp</i>	narrkantarell s.l.	<i>Xerocomus subtomentosus</i>	samtetssopp
<i>Hygrophorus piceae</i>	granvaxing		

Hummelberget 140916 Blåbärsgranskog; koordinater:1552734/6681580

vetenskapligt namn	svenskt namn	vetenskapligt namn	svenskt namn
<i>Albatrellus confluens</i>	brödticka	<i>Hygrophoropsis aurantiaca</i>	narrkantarell
<i>Amanita muscaria</i>	röd flugsvamp	<i>Hypholoma fasciculare</i>	svavelgul slöjskeivling
<i>Amanita porphyria</i>	svartringad flugsvamp	<i>Inocybe geophylla</i> <i>var. lillicina</i>	sidentradskeivling
<i>Amanita regalis</i>	brun flugsvamp	<i>Ischnoderma benzoinum</i>	sotticka
<i>Amanita rubescens</i>	rodnande flugsvamp	<i>Kuehneromyces mutabilis</i>	föränderlig tofsskeivling
<i>Armillaria mellea s l</i>	honungsskeivling	<i>Lactarius deterrimus</i>	granblodrisk
<i>Calocera viscosa</i>	gullhorn	<i>Lactarius flexuosus</i>	buktriska
<i>Cantharellus cibarius</i>	kantarell	<i>Lactarius helvus</i>	lakritrisk
<i>Cantharellus tubaeformis</i>	trattkantarell	<i>Lactarius mitissimus</i>	brandrisk
<i>Chalciporus piperatus</i>	pepparsopp	<i>Lactarius rufus</i>	pepparriska
<i>Chroogomphus rutilus</i>	rabarbersvamp	<i>Lactarius tabidus</i>	smäriska
<i>Clitocybe odora</i>	grön trattskeivling	<i>Lactarius torminosus</i>	skäggriska
<i>Clitopilus prunulus</i>	mjölskeivling	<i>Lactarius trivialis</i>	skogsrisk
<i>Codunia confusa</i>	blek mossmurkling	<i>Lactarius tuomikoski</i>	gaffelgranrisk
<i>Cortinarius bivelus</i>	brunspindelskeivling	<i>Lactarius uvidus</i>	lilariska
<i>Cortinarius camphoratus</i>	stinkspindling	<i>Leccinum niveum</i>	kärrsopp
<i>Cortinarius caperatus</i>	rimskeivling	<i>Marasmiellus perforans</i>	barrbrosking
<i>Cortinarius collinitus</i>	violettfotad spindling	<i>Megacollybia platyphylla</i>	strecknagelskeivling
<i>Cortinarius delibutus</i>	gulspindling	<i>Mycena galericulata</i>	rynkhätta
<i>Cortinarius gentilis</i>	gulbandad spindling	<i>Mycena pterigena</i>	bråkenhätta
<i>Cortinarius traganus</i>	bockspindling	<i>Pholiota alnicola</i>	gul flamskeivling
<i>Cortinarius varius</i>	klubbspindling	<i>Pholiota flammans</i>	svaveltofsskeivling
<i>Creopolus cirrhatus</i>	gyttrad taggsvamp	<i>Piptoporus betulinus</i>	björkticka
<i>Crucibulum laeve</i>	brödkorgsvamp	<i>Rhodocollybia distorta</i>	skruvnagelskeivling

<i>Cudonia confusa</i>	blek mössmurkling	<i>Rhodocollybia prolixa</i> var. <i>distorta</i>	sågnagelskivling
<i>Cystoderma amianthinum</i>	ockragul grynskivling	<i>Russula adusta</i>	svedkremla
<i>Cystoderma carcharias</i>	blekröd grynskivling	<i>Russula emetica</i>	giftkremla
<i>Cystodermella granulosa</i> var. <i>granulosa</i>		<i>Russula favrei</i>	sillkremla
<i>Fomes fomentarius</i>	fnöskticka	<i>Russula integra</i>	mandelkremla
<i>Fomitopsis pinicola</i>	klibbticka	<i>Russula paludosa</i>	storkremla
<i>Fomitopsis pinicola</i>	klibbticka	<i>Russula rhodopoda</i>	lackkremla
<i>Fuligo septica</i>	trollsmör	<i>Russula vesca</i>	kantkremla
<i>Gomphidius glutinosus</i>	citronslemskivling	<i>Russula vinosa</i>	vinkremla
<i>Gymnopilus penetrans</i>	fläckig bitterskivling	<i>Suillus luteus</i>	smörsopp
<i>Hydnellum ferrugineum</i>	dropptaggsvamp	<i>Suillus variegatus</i>	sandsopp
<i>Hydnellum peckii</i>	skarp dropptaggsvamp	<i>Tricholoma fulvum</i>	fläckmusseron
<i>Hydnum repandum</i>	blek taggsvamp	<i>Tricholoma saponaceum</i>	såpmusseron
<i>Hygrophorus agathosmus</i>	doftvaxing	<i>Xerocomus subtomentosus</i>	samettsopp
<i>Hypholoma capnoides</i>	rökslöjskivling	<i>Xerula radicata</i>	strecknagalskivling

Mattön vid Sevedskvarn140917; mosaikartad ädellövskog med hassel, asp gran
koordinater:1561070/6684145.

vetenskapligt namn	svenskt namn	vetenskapligt namn	svenskt namn
<i>Phellinus pini</i>	tallticka	<i>Lactarius tabidus</i>	smäriska
<i>Albatrellus ovinus</i>	fårticka	<i>Lactarius torminosus</i>	skäggriska
<i>Amanita fulva</i>	brun kamskivling	<i>Lactarius uvidus</i>	lilariska
<i>Amanita muscaria</i>	röd flugsvamp	<i>Laetiporus sulphureus</i>	svavelticka
<i>Amanita regalis</i>	brun flugsvamp	<i>Leccinum albobistipitatum</i>	aspsopp
<i>Armillaria mellea</i> s. l.	hönungsskivling	<i>Leccinum scabrum</i>	björksopp
<i>Boletus edulis</i>	stensopp	<i>Leccinum versipelle</i>	tegelsopp
<i>Chroogomphus rutilus</i>	rabarbersvamp	<i>Leccinum vulpinum</i>	rävsopp
<i>Clavicornia pyxidata</i>	kandelabersvamp	<i>Mycena galericulata</i>	rynkhätta
<i>Colpoma quercinum</i>	eksprickling	<i>Oligoporus subcaesius</i>	blek blåticka
<i>Cortinarius argutus</i>	rotspindling	<i>Paxillus involutus</i>	pluggskivling
<i>Cortinarius delibutus</i>	gulsprickling	<i>Phellinus conchatus</i>	sålgicka
<i>Cortinarius multiformis</i>	lökspindling	<i>Phellinus igniarius</i>	eldticka
<i>Cortinarius triumphans</i>	mångkransad spindling	<i>Phellinus populicola</i>	stor aspticka
<i>Cortinarius varius</i>	klubbspindling	<i>Phellinus tremulae</i>	aspticka
<i>Creodontus calolepis</i>	fjällmussling	<i>Pholiota squarrosa</i>	fjällig tofsskivling
<i>Dichotomus campestris</i>	hasselticka	<i>Phyllotopsis nidulans</i>	stinkmussling
<i>Flammulaster limulatus</i>	vårtskråling	<i>Pleurotus pulmonarius</i>	blek ostronmussling
<i>Fomes fomentarius</i>	fnöskticka	<i>Pluteus cervinus</i>	hjortskölding
<i>Ganoderma applanatum</i>	platticka	<i>Polyporus varius</i>	strumpticka
<i>Gomphidius glutinosus</i>	citronslemskivling	<i>Rhodocollybia butyracea</i>	horngrå nagelskivling
<i>Hydnum repandum</i>	blek taggsvamp	<i>Russula cloroflava</i>	gulskremla
<i>Hydnum rufescens</i>	rdgöl taggsvamp	<i>Russula delicata</i>	trattkremla
<i>Hypoxylon multifforme</i>	björkdyna	<i>Russula foetens</i>	stinkkremla
<i>Inocybe geophylla</i>	sidenträdning	<i>Russula gracillima</i>	spädkremla
<i>Inocybe lilacina</i>	lila sidenträdning	<i>Russula integra</i>	mandelkremla
<i>Inonotus raditus</i>	alticka	<i>Russula queletii</i>	krosbärskremla
<i>Inonotus rheades</i>	råtticka	<i>Russula sanguinea</i>	blodkremla
<i>Inonotus radiatus</i>	alticka	<i>Russula velutipes</i>	rosenkremla (rosea)
<i>Laccaria laccata</i>	laxskivling	<i>Russula vesca</i>	kantkremla

<i>Lactarius deliciosus</i>	tallblodrisk	<i>Sarcodon imbricatus</i>	fjällig taggsvamp
<i>Lactarius deterrimus</i>	granblodrisk	<i>Stereum subtomentosum</i>	sammetsskinn
<i>Lactarius evomus</i>	aspriska	<i>Suillus flavidus</i>	slemsopp
<i>Lactarius glycosmus</i>	kokosrisk	<i>Suillus luteus</i>	smörsopp
<i>Lactarius mitissimus</i>	brandrisk	<i>Trichaptum abietinum</i>	violticka
<i>Lactarius pyrogalus</i>	hasselrisk	<i>Tricholoma frondosae</i>	riddarmusseron
<i>Lactarius quieticolor</i>	brun blodrisk	<i>Tricholoma lascivum</i>	ekmusseron
<i>Lactarius scrobiculatus</i>	svavelrisk	<i>Xerocomus badius</i>	brunsopp

Mattön mot Åbyvallen 140917 gammal granskog av ristyp koordinater: 1559308/6684766.

vetenskapligt namn	svenskt namn	vetenskapligt namn	svenskt namn
<i>Albatrellus ovinus</i>	fårticka	<i>Lactarius camphoratus</i>	kamferrika
<i>Amanita muscaria</i>	röd flugsvamp	<i>Lactarius evomus</i>	aspriska
<i>Amanita regalis</i>	brun flugsvamp	<i>Lactarius flexuosus</i>	buktriska
<i>Amanita virosa</i>	vit flugsvamp	<i>Lactarius glycosmus</i>	ljus doftrisk
<i>Ampulloclitocybe clavipes</i>	klubbtrattskeivling	<i>Lactarius hyssginus</i>	gulskivig risk
<i>Antrodiella supina</i>	glasticka	<i>Lactarius mitissimus</i>	brandrisk
<i>Bjerkandera adusta</i>	svedticka	<i>Lactarius scrobiculatus</i>	svavelrisk
<i>Boletus edulis</i>	stensopp	<i>Lactarius torminosus</i>	skäggriska
<i>Boletus pinophilus</i>	rödbrun stensopp	<i>Lactarius trivialis</i>	skogsriska
<i>Calocera furcata</i>	dvärggullhorn	<i>Lactarius tuomicoskii</i>	
<i>Calocera viscosa</i>	gullhorn	<i>Lenzites betulina</i>	björkmussling
<i>Chalciporus piperatus</i>	pepparsopp	<i>Lycoperdon perlatum</i>	vårigt röksvamp
<i>Clitopilus prunulus</i>	mjölskeivling	<i>Merulius tremellosus</i>	dallergröppa
<i>Collybia butyracea</i>	horngrå nagelskeivling	<i>Micromphale perforans</i>	barrbrosking
<i>Cortinarius argutus</i>	rotspindling	<i>Oligoporus subcaesius</i>	blek blåticka
<i>Cortinarius armillatus</i>	rödbandad spindling	<i>Paxillus involutus</i>	pluggskeivling
<i>Cortinarius sanguineus</i>	blodspindling	<i>Phellinus viticola</i>	vedticka
<i>Cortinarius submultiformis</i>	löskeivling	<i>Pholiota alnicola</i>	gul flamskeivling
<i>Cortinarius triumphans</i>	mångkransad spindling	<i>Piptoporus betulinus</i>	björkticka
<i>Cortinarius trivialis</i>	trappspindling	<i>Russula claroflava</i>	gulkremla
<i>Cudonia circinans</i>	mössmurkling	<i>Russula integra</i>	mandelkremla
<i>Flammulina fennae</i>		<i>Sarcodon imbricatus</i>	fjällig taggsvamp
<i>Fomes fomentarius</i>	fnössticka	<i>Stereum subtomentosum</i>	sammetsskinn
<i>Fomes fomentarius</i>	fnössticka	<i>Stropharia aeruginosa</i>	ärggrön kragsskeivling
<i>Fomitopsis pinicola</i>	klibbticka	<i>Stropharia hornemannii</i>	stor kragsskeivling
<i>Galerina marginata</i>	gifthätting	<i>Stropharia semiglobata</i>	gul kragsskeivling
<i>Gomphidius glutinosus</i>	citrönslemskeivling	<i>Suillus luteus</i>	smörsopp
<i>Hygrophorus agathosmus</i>	doftvaxing	<i>Trametes ochracea</i>	zonticka
<i>Hygrophorus camarophyllus</i>	sotvaxing	<i>Trichaptum abietinum</i>	violticka
<i>Hypholoma capnoides</i>	rökslöjskeivling	<i>Tricholoma fulvum</i>	fläckmusseron
<i>Inocybe geophylla</i>	sidentråding	<i>Tricholoma saponaceum</i> s.l.	såpmussaeron
<i>Inonotus obliquus</i>	språngticka	<i>Xerocomus subtomentosus</i>	sammetssopp
<i>Inonotus raditus</i>	alticka	<i>Xylobolus frustulatus</i>	rutskinn

Hedesunda NR mot Sevedskvarn 140918 grandominerad blandskog delvis sumpblandskog.

vetenskapligt namn	svenskt namn	vetenskapligt namn	svenskt namn
<i>Agaricus essettei</i>	knöf. snöbollschamp.	<i>Leccinum albostipitatum</i>	aspsopp
<i>Amanita fulva</i>	brun kamskeivling	<i>Leccinum vulpinum</i>	rävsopp
<i>Amanita muscaria</i>	röd flugsvampa	<i>Lycoperdon perlatum</i>	vårigt röksvamp

Växter i Hälsingland och Gästrikland 2/2015

<i>Amanita porphyria</i>	svartringad flugsvamp	<i>Lyophyllum connatum</i>	vit tuvskeivling
<i>Amanita pseudoregalis</i>		<i>Macrolepiota rhacodes</i>	rodnande fjällskeivling
<i>Amanita regalis</i>	brun flugsvamp	<i>Micromphale perforans</i>	barrbrokking
<i>Amanita rubescens</i>	rodnande flugsvamp	<i>Mycena galericulata</i>	rynkhätta
<i>Boletus edulis</i>	stensopp	<i>Mycena galopus</i>	mjölkhätta
<i>Cantharellus tubaeformis</i>	trattkantarell	<i>Naucoria escharoides</i>	blek alskräling
<i>Chalciporus piperatus</i>	pepparsopp	<i>Paxillus involutus</i>	pluggskeivling
<i>Chantarellus umbonata</i>	fläckkantarell	<i>Phellinus laevigatus</i>	valkticka
<i>Chroogomphus rutilus</i>	rabarbersvamp	<i>Phellinus pini</i>	tälticka
<i>Claviceps purpurea</i>	mjöldryga	<i>Pholiota aurivellus</i>	slemmig tofsskeivling
<i>Climacocystis borealis</i>	fråtticka	<i>Pholiota flammans</i>	svaveltofsskeivling
<i>Cortinarius armillatus</i>	rödbandad spindling	<i>Piptoporus betulinus</i>	björkticka
<i>Cortinarius caperatus</i>	föränderlig tofsskeivling	<i>Pluteus cervinus</i>	skölding
<i>Cortinarius cinnabarinus</i>	cinnoberspindling	<i>Russula adusta</i>	svedkremla
<i>Cortinarius hinnuleus</i>	glesskeivig spindling	<i>Russula aeruginea</i>	grönkremla
<i>Cortinarius triumphans</i>	mångkransad spindling	<i>Russula chloroides</i>	tätskeivig trattkremla
<i>Cystoderma carcharias</i>	rödgrå grynskeivling	<i>Russula decolorans</i>	tegelkremla
<i>Fomes fomentarius</i>	fnåsttcka	<i>Russula foetens</i>	stinkkremla
<i>Fomitopsis pinicola</i>	klibbticka	<i>Russula griseascens</i>	grånande giftkremla
<i>Galerina marginata</i>	giftthätting	<i>Russula integra</i>	mandelkremla
<i>Gomphidius glutinosus</i>	citronslemmskeivling	<i>Russula sanguinea</i>	blodkremla
<i>Hygrophoropsis aurantiaca</i>	narrkantarell	<i>Russula sardonia</i>	tårkremla
<i>Hygrophorus agathomosmus</i>	doftvaxing	<i>Russula vesca</i>	kantkremla
<i>Inocybe lilacina</i>	lila sidentråding	<i>Russula vinosa</i>	vinkremla
<i>Lactarius deterrimus</i>	granblodriska	<i>Stropharia aeruginosa</i>	ärggrön kragsskeivling
<i>Lactarius glyciosmus</i>	ljus doftrika	<i>Stropharia hornemannii</i>	stor kragsskeivling
<i>Lactarius hyssginus</i>	gulskeivig riska	<i>Suillus grevillei</i>	lärsopp
<i>Lactarius leonis</i>	lejonrika	<i>Suillus luteus</i>	smörsopp
<i>Lactarius lilacinus</i>	stor alrika	<i>Suillus variegatus</i>	sandsopp
<i>Lactarius rufus</i>	pepparriska	<i>Trichaptum abietinum</i>	violticka
<i>Lactarius torminosus</i>	skäggriska	<i>Tricholoma inamoenum</i>	luktmusseron
<i>Lactarius trivialis</i>	skogsrika	<i>Tricholoma terreum</i>	gråmusseron
<i>Lactarius vietus</i>	grårika		

Gysinge Granön 140918

vetenskapligt namn	svenskt namn	vetenskapligt namn	svenskt namn
<i>Antrodia serialis</i>	knölticka	<i>Mycena galericulata</i>	rynkhätta
<i>Clitopilus prunulus</i>	mjölkskeivling	<i>Mycena pura</i>	rättikhätta
<i>Cortinarius triumphans</i>	mångkransad spindling	<i>Paxillus involutus</i>	pluggskeivling
<i>Fomes fomentarius</i>	fnåsttcka	<i>Phellinus igniarius</i>	eldtcka
<i>Fomitopsis pinicola</i>	klibbticka	<i>Phellinus nigricans</i>	svart eldtcka
<i>Galerina marginata</i>	giftthätting	<i>Pholiota aurivellus</i>	slemmig tofsskeivling
<i>Hygrophoropsis aurantiaca</i>	(blek)narrkantarell	<i>Pleurotus dryinus</i>	ringmussling
<i>Inonotus obliquus</i>	språngtcka	<i>Russula chloroides</i>	tätskeivig trattkremla
<i>Inonotus raditus</i>	alticka	<i>Russula integra</i>	mandelkremla
<i>Lepista irina</i>	irismusseron	<i>Trametes hirsuta</i>	borsttcka

Kalendarium

10 maj

Exkursion vid Öratjärnsbäcken, Voxnadalens naturskyddsförening

Vi kollar vad som finns i markerna vid Öratjärnsbäcken ner mot Bursjöbergets naturreservat. *Samling Norra Torget, Edsbyn Kl 09.00 för samåkning. Stadiga skor då terrängen är svår. Kontakt: Stefan Persson 070-55 22 162, Hans 0271-226 68*

16 maj

Exkursion vid Häsboån, Voxnadalens naturskyddsförening

Vi kollar vad som finns i markerna runt Häsboån. Stefan Olander är med oss under dagen. *Samling vid Flaxnan Kl 9.00. Samåkning från Norra Torget Edsbyn ca 08.40. Q8 Alfa ca 08.40. Kontakt: Stefan Persson 070-55 22 162*

30 maj

Utflykt till Hårgabodarna och Mårdsnästorpet, Hanebo naturskyddsförening

Vi besöker den renoverade fäbodvallen i Hårga bodarna och finnbosättningen Mårdsnästorpet. *Kl 08.00 träffas vi på nya parkeringen vid ICA i Kilafors för samåkning. Ta med fika! Kontakt: Kent Westlund 0278-650919, 070-3501992*

14 juni

De Vilda blommornas dag

Flera utflykter är planerade, se särskild annons i detta nummer.

4 juli

Blomstervandring i Vittsjön, på Bollnäs finnskog

Fram till femtiotalet hade man lieslätter på ängsmarkerna i byn. Sedan växte det igen när hävden avtog. När jag under slutet av 80-talet fick veta att det skulle finnas brudsporre någonstans i Vittsjön, så var jag dit och letade, hittade med hjälp fyra stycken blommande exemplar. Vi fick lov av bolaget som äger marken att öppna upp några ängar, som i dag hyser en av de artrikaste markerna inom Bollnäs kommun. Brudsporrar i hundratals, likaså ängsgentiana samt låsbräken, kattfot, tvåblad med flera.

Samling: Vid kyrkan i Gruvberget, kl. 14.00 lördagen den 4 juli. Medtag förtäring. Anmäl deltagande till skalensfabod@gmail.com så jag vet om det kommer någon. Guide: Stefan Olander

12 juli.

Blomstervandring i Trönö

Vandring till en orkidé myr i Trönö där vi hittat 9 olika arter, bl.a. kanske den ända lokalen i Söderhamns kommun med brudsporre. *Samling 12.30 vid affären i Trönö. Information och anmälan till Alf Pallin 070-2474420 alf.pallin@soderhamn.com Pär Hedwall 0270-287759. Eventuella ändringar meddelas via facebook-gruppen Gävleborgs Botaniska*

25-26 juli

Slätter i GÄBS slätteräng i Hade vid Dalälven.

Kom med på slättergille vid den artrika slätterängen mot Dalälven. Medtag rejäl matsäck och gärna lie och räfsa. Vi slår ängen på lördag och på söndag bärgar vi höet. *Samling i Hade ca kl 10.00.*

Information: Peter Ståhl 026-187278 eller 070-0242043

25 juli

Ängsslätter i Östansjö, Torsåker

Här har du möjlighet att hjälpa till med slätter på en av länets finaste ängar. Kan du slå med lie är det bra, men det finns andra uppgifter som t.ex. att köra slätterbalk och räfsa. Vill du uppleva artrikedomen på ängen är ett tidigare besök att rekommendera. *Start i Östansjö kl. 8, slut ca kl.12. Information ges av Barbro Risberg 076-1382900.*

5 september

Mossor och lavar på Klocksberg, Torsåker

På Klocksbergs röda granitkalott finns en hel del spännande arter. Nicklas Gustavsson som blir vår guide har återfunnit fjälltagellav här, och det växer bl.a. violettgrå tagellav på klipporna. *Samling vid Lidl Hofors kl.10, parkeringen mitt emot kyrkan i Torsåker kl. 10.15. Information ges av Barbro Risberg 076-1382900.*

11 oktober

Höstmöte i Gävle

Peter Ståhl blir värd för höstmötet som äger rum hemma hos honom. Vi diskuterar och presenterar sommarens växtfynd för varandra. Ta med dig pressade växter eller bilder för gemensam visning. Eftermiddagskaffe serveras. *Majvägen 30, kl. 13. Information ges av Peter Ståhl 026-187278*

Korta rapporter

Blek kantarell *Cantharellus pallens*

Vid en vandringsstur i Gysinge den 12 juli 2014 gjorde jag mitt första fynd i Gästrikland av blek kantarell. Det var den enda svamp jag hittade den dagen.

Ove Lennström

Kungsljus

Den 30 juli i fjol sommar gjorde jag en iakttagelse av flera enormt stora kungsljus i närheten av spårområdet vid Torsåkers station. De högsta var ca 230 cm

höga och grenade i toppen med flera blomställningar. Stjälkarna var grova och bladen, som var nedlöpande, satt mycket tätt. Under var de vitulliga med grenade vita hår. I den "Nya Nordiska floran" anges att kungsljusets höjd ska variera mellan 30 och 150 cm.

De här jätteexemplaren var omgivna av många mer normalt växta kungsljus *Verbascum thapsus*, som var ogrenade i toppen och ca meterhöga. När jag börja-

de jämföra blommor, blad och behåring på bladens undersida, kunde jag inte se någon skillnad i detaljerna mellan de stora plantorna och de normala. Möjligen var de storgväxta plantornas blad något grönare än de mindres. Jag drog därför slutsatsen att det trots allt rörde sig om samma art *Verbascum thapsus*. Jag tar gärna emot kommentarer och synpunkter på min artbestämning.

Barbro Risberg

Blåklint *Centaurea cyanus*

2013 när blåklint var årets växt kom det så småningom till min kännedom att det

hade setts några exemplar av arten i närheten av en fornlämning i Wij by. Sommaren 2014 blommade däremot blåklint rikligt på två ställen i Torsåker.

En lokal var i en åker med höstsäd i Ältebo, där det på Hans Berglunds ägor blommade rikligt med blåklint redan från midsommar och en stor del av sommaren. Den andra var en åker nära kyrkan, där blåklint syntes blomma tidigare år. Här kom blommorna senare på sommaren och växte framför allt i åkerkan- ten mot vägen till byn Wall.

Barbro Risberg

Blek kantarell. Foto: Ove Lennström

Kungsljus på stationsområdet i Torsåker.
Foto: Barbro Risberg

Blåklint. Foto: Barbro Risberg

Ladlav *Cyphelium tigillare* funnen på Alfta Finnskog

Stefan Olander

På lördagsmorgonen den 4 april var det strålande solsken och ett par minusgrader. Jag och Björn (min son) bestämde oss för att göra en utflykt. Vi for ned till sjön Mållongen. På vissa ställen längs med sjön så är det stora myrområden med martallar och torrakor. En vinter för flera år sedan så hade jag sett varglav *Letharia vulpina* på en stubbe under en skidtur på en av myrarna så förhoppningsvis kanske vi kunde hitta någon sådan. Vi åkte ner längs en skogsbilväg och stannade i närheten av en större myr.

Det var en fin skare att vandra på under flera hundra meter, sedan var det lätt att gå på den frusna myren. Det var härliga tallar *Pinus sylvestris* med mycket lav på, men de klena torrakorna bjöd inte på någon överraskning. Bara de vanliga skägg- och tagellavarna. Nere efter sjöstranden var det spännande att gå på delvis öppen myr delvis på is. Sjön är reglerad och vattnet hade sjunkit, så isen sluttade ut mot sjön.

Förutom att vi stötte iväg en trana så var det tomt på fåglar denna morgon, kanske för att det blåste en del. Vi besökte ett par myrholmar med lite äldre skog, men vi fann inget av intresse. En bit ut på myren låg det ett stort flyttblock ca fem meter högt alldeles ensamt, ett minne från isavsmältningen för många tusen år sedan.

Nu var man efter några timmars vandring runt myrområdet och längs

Ladlav. Foto: Björn Olander

sjökanten inte beredd på att finna något intressant. Men när vi var på väg bort från sjön, ut till en väg som vi skulle följa tillbaks dit vi hade parkerat bilen, så hände det. På en torraka så lyste det gulgrönt, och naturligtvis måste det kollas. Hade inte sett ladlav sedan jag fann den på en lada och ett broräcke i Härjedalen för många år sedan. Men det var vad det var, inte bara på en utan två torrakor som stod ca 20 meter från varandra.

Det var jätteroligt att få hitta den i sin rätta miljö, och på hemmaplan. Det är bara att hoppas att ingen vedhuggare plockar dem, som de har gjort med flera torrakor på en annan myr med varglav på. En fin dag och ett trevligt fynd.

Till Taigaporingens skog

Alf Pallin

Taigaporing. Foto: Alf Pallin

Det är den 19:e oktober 2014, jag sitter i bilen. Har sällskap av Pär Hedwall och är på väg till Blårönningens reservat i Hälsingeskogen. Har nu stora förhoppningar att hitta den sällsynta tagiaporingen *Inonotopsis subiculosa*. Första försöket att finna taigaporing var i juni 2009 tillsammans med Bengt Sättlin som väl kände till området och växtplatsen. Vi fann visserligen den då näst intill förintade björklågan där svampen för första gången i Sverige påträffades av Malte Edman 1991, men ingen taigaporing. Hade den försvunnit?

Nu visste jag att den hittats igen på nya lågor, denna gång på gran *Picea abies*. Då vi kommer fram till den lilla skogsvägen som leder till reservatet är det älgjakt i området, så vi får vackert vänta till efter klockan tre när jakten är över för dagen. Vi åker upp till Acktjärbo, en gammal fåbodvall i närheten, för att spana efter lavskrika som finns där i skogarna men vi ser ingen. Klockan är

nu efter tre, jakten är slut för dagen och snart börjar det skymma men vi gör ett försök med tagiaporingen. Svänger in på skogsvägen som leder brant ned till dalgången med Nybobäcken. Var vägen verkligen så här dålig? det minns jag inte. Den är ju på sina ställen nästan bortspolad av regn, bara att fortsätta försiktigt nedåt, det går inte att backa eller vända här. Så blir vägen något bredare och jag kan komma på sidan och stanna. Hoppas vi klarar vända och ta oss tillbaka. Men det får bli en senare fråga nu vill jag leta svamp. Vi går då sista biten ner till reservatet, vägen är nu ännu sämre, tur vi stannade.

Framme, nu känner jag igen mig. Området består av 100-150 årig gransumpskog med något inslag av tall *Pinus sylvestris*, björk *Betula* och säl *Salix caprea*, det är örtrikt sumpigt och blött. Det finns gott om granlågor och vi hittar ullticka *Phellinus ferrugineofuscus*, rosenticka *Fomitopsis rosea* och rynkskinn *Phlebia centrifuga* ganska omgående. Enligt uppgifter går det också att hitta stjärntagging *Asterodon ferruginosus*, blackticka *Junghuhnia collabens* och ulltickeporing *Skeletocutis brevispora*, men nu är det taigaporing som gäller. Området är inte särskilt stort så jag borde hitta den, men inte. Ska jag behöva ge upp? Det börjar skymma mer och mer och Pär oroar sig för hemfärden. Tar vi oss tillbaka? Jag vill leta lite till. Så ser jag att det är något mera trampat på en plats vid en ganska klen granlåga, vänder upp lågan och där sit-

ter den. Med kameran på stativ och lång slutartid tar jag några bilder i det alltmörda ljust. Kommer vi nu inte upp med bilen utan hjälp må det vara hänt, det kan tagiaporingen vara värd. Med bra fart balanserar jag bilen där det ser någorlunda säkert ut, och i ett huj är vi på fastare mark, faran är över dagen blev lyckad.

I ArtDatabankens artfaktablad om taigaporing kan man läsa att svampen är en vidväxt, utbredd, gulbrun till chokladbrun ticka med något ljusare filtartad tillväxtkant. Den har noterats från fyra platser i Sverige, första fyndet i Hälsingland 1991. Den har också hittats i Jämtland, Västerbotten och Norrbotten. Det enda övriga nordiska fyndet är från 1962, Pisavaara nationalpark i Finland. Arten är utomordentligt sällsynt. I Euro-

pa utanför Norden är den bara hittad vid Archangelsk i Ryssland, den finns också i Nordamerika men är sällsynt även där. Möjligen har det också gjorts några nya fynd.

Ytterligare läsning om taigaporing och fyndet i Hälsingland finns i en artikel av Malte Edman och Åke Strid i Jordstjärnan årg. 12 NR 1, 1991.

Citerad litteratur

Larsson, Karl-Henrik 1997: *Inonotus subiculosus* – taigaporing. Artfaktablad 2012-06-19, ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Edman, M. & Strid, Å. 1991. Fynd av sällsynt taigaporing, *Inonotus subiculosus*. *Jordstjärnan* 12:27–32.

Intresserad av att vara med på våra blomstervandringar?

Alf Pallin och Stefan Olander

Då finns det tre möjligheter att få veta när dessa blir av och var. Vissa annonseras i VÄX, andra annonseras på facebook. Ett tredje sett är vara med på en mailinglista.

För medlemskap i facebook gruppen söker man i sökrutan personer platser saker, skriv Gävleborgs botaniska och tryck på söksymbolen - ett förstöringsglas längst till höger i rutan, då kommer du till Gävleborgs botaniska facebook grupp, klicka på gå med i gruppen så ser Alf din ansökan.

För er som inte vill vara med på facebook, sänd er mailadress till Stefan på skalensfabod@gmail.com, så skickar han aktiviteterna till er på mail i stället.

För er som lägger ut utflykter: lägg både ut på facebook och maila Stefan så han får aktiviteten för att skicka till de som inte har facebook. Ni som inte kan lägga ut på facebook, maila Stefan så fixar han det åt er! Har ni några funderingar så hör av er! Hoppas på många blomsterexkursioner!

Innehåll

3	Naturens egna idéer – om hand-
nycklar <i>Dactylorhiza</i>
<i>Anders Delin</i>	29	Kaveldungsgåtor
<i>Anders Delin</i>
8	Låsbräken-populationerna vid
Gryttjesberget har försvunnit
<i>Börje Wernersson</i>	33	Svampvecka i Gysinge 2014
<i>Ove Lennström</i>
12	Marken på Stugubacken minns
gamla tiders jordbruk
<i>Anders Delin, Karin Engvall och
Kent Westlund</i>	38	Kalendarium
23	Hälsinglands kärlväxtflora
– snart färdigt manus
<i>Anders Delin, Arnold Larsson och
Björn Wannberg</i>	39	Korta rapporter
24	Höstmöte	41	Ladlav <i>Cyphelium tigillare</i> funnen
på Alfta Finnskog
<i>Stefan Olander</i>
25	De Vilda Blommornas Dag	42	Till Taigaporingens skog
<i>Alf Pallin</i>
26	Svampgastronomi
<i>Ove Lennström</i>	43	Intresserad av att vara med på våra
blomstervandringar?
<i>Alf Pallin och Stefan Olander</i>

Sotticka, 2014. Foto: Ove Lennström